

Nijolė ČEPIENĖ

**PRIEBALSIAI *s* IR *š*, *s* IR *z*, *s* IR *c*, *š* IR *ž*, *š* IR *č*, *z*
IR *ž* bei *c* IR *č* SKOLINIUOSE IŠ VOKIEČIŲ KALBOS**

Lietuvių senuosiuose raštuose ir tarmėse yra germanizmų variantų su priebalsiais *s* ir *š*, *s* ir *z*, *s* ir *c*, *š* ir *ž*, *š* ir *č*, *z* ir *ž* bei *c* ir *č*. Jau yra rašyta, kad vokiečių kalbos priebalsis *š* virto lietuvių kalbos garsais *š* ir *s*, vokiečių kalbos *z* > liet. *z* ir *s*, vokiečių kalbos *c* > liet. *c* ir *č*, o kitų variantų nepateikta (Giriūnienė 27–29).

Variantai su *s* ir *š*. Dažni variantai su priebalsiais *s* ir *š*, ypač prieš *p*, *t*, pvz.: *spýkérė* "javų sandėlis, klėtis" (Rytų Prūsijos lietuvių raštuose nuo XVI a.), *spýkeris* (Prk) ir *špýkérė* (Rytų Prūsijos lietuvių raštuose nuo XVI a., Rsn, Plšk), *špykérė*, *špýkerė*, *špýkeris* (vakarų ir pietvakarių Lietuvoje), plg. v.v.ž. *spiker* "t.p." (MndW), Pr.vok. *špíker* "t.p." (Alm(PrW)); *stùndas* "valanda" (Rytų Prūsijos lietuvių raštuose nuo XVII a., JV 518, Kdl), *stùnda* (nuo XVIII a., Šlu, Vlkv) ir *štùndas* (JV 16), *štùnda* (Prk), plg. v.v.ž. *stunde* "t.p." (Sehwers 126), Pr.vok. *stund* "t.p.", n.v.a. *Stunde* "t.p."; *stakiētas* ir *štakiētas* "tvoros statinis; lentelių tvora" (paplitę šiaurės, vakarų ir pietvakarių Lietuvoje, plg. v.v.ž. *stacket* "lentelių, kuolų tvora", Pr.vok. *Stakēt* "lazda tvorai, lentelių tvora" (Fr II 360), n.v.a. *Stakēt* "statinė tvora". Net tuose pačiuose šaltiniuose (Bretkūno Biblija, A. Juškos dainos) užrašyti žodžiai gali turėti ir *s*, ir *š*.

Skolinių su žodžio pradžios garsais *s* ir *š* yra ir prieš kitus priebalsius, pvz., prieš *v*, *l*, *m*, *n*: *svēlis* "slenkstis" (N, K, NdŽ) ir *švēlis*/*švelj̃s* "sienojas, rąstas" (Rytų Prūsijos lietuvių raštuose nuo XVIII a., Pgg, Lkš, Jrb), *šveliai* (Br, Lkš, Snt), plg. v.v.a. *swelle* (Kluge 691), Pr.vok. *swēl* "slenkstis, pamato sija, rąstas" (Alm(PrW)); *svēbelis* "degtukas" paplitęs žemaičiuose (Dr, Krtn, Žd, Mžk, Kl) ir *švēbelis* (LB 166, KŽ, Plk, Smln, Vn, Prk), *švēbelis* (NdŽ), *švēbelis* (Mrj, Brt, Grdž, Vdžg), plg. v.v.a. *swēbel* "siera" (Kluge 691), Pr.vok. *šwebel* "degtukas"; *slēdēs* "rogės rąstams vežti" (J) ir *šlēdēs* (S.Dauk, Šlu, Klp, Skd, Pln), plg. v.v.ž. *slēde* "t.p." (Sehwers 110), Rt.Pr.vok. *šlēde* "t.p."; *sméra* "ratų tepalas" (N, /K/, KŽ) ir *šmēras* (Q, KŽ, Vv, Mrj, Krs), *šmērē* (Dr, Pš, Krš, Vks), plg. v.v.ž. *smēr* "t.p." (Sehwers 112), Pr.vok. *šmēr* "t.p." (Alm(PrW)).

Taigi kyla klausimas, ar vokiečių priebalsis *š* virto lietuvių kalbos garsais *š* ir *s*. Šalia skolinių pateikti vokiečių kalbos pamatiniai žodžiai jau leidžia šiuo teiginiu suabejoti.

Vokiečių kalbos priebalsis *s* prieš *l*, *m*, *n*, *w* nuo XIII–XIV a. pradėjo virsti garsu *š*. Šis procesas, prasidėjęs pietų Vokietijoje, vėliau vyko vidurio Vokietijoje, o dideliame vokiečių žemaičių kalbos plote *s* išliko nepakitęs (Paul I 348, Lasch § 333). H. Paulio nuomone, žodžio pradžios *s* pasikeitimas prieš visus priebalsius vyko vienu metu, ir tik dėl grafinių priežasčių rašyboje išliko *sp* ir *st*, nes šie junginiai buvo dažni ir lotynų kalboje (Paul I 348). XX a. Rytų Prūsijos vokiečių kalboje vietoj vakarų germanų žodžio pradžios *s* prieš priebalsius buvo tariamas *š* (Mitzka 161–162, Natau 39). Tačiau K. Alminauskio darbe, kuriame pasinaudota W. Ziesemerio rankraštiniu žodynu "Preussisches Wörterbuch", pateikiama žodžių su priebalsiais *š* ir *s*, plg. *špûl* ir *spûl* "spyglys", *špunt* ir *spunt* "volė statinei". Rytų Prūsijoje daugiausia kalbėta vokiečių žemaičių kalba. Vidurio vokiečių kalbos buvusi tik "sala", tačiau pastaroji buvo Prūsijos literatūrinė kalba. Taigi skoliniai su *s* tikriausiai yra kilę iš vokiečių žemaičių tarmių ir yra senesni – vokiečių *š* nėra virtęs *s* lietuvių kalboje. Vėliau, XVI–XVII a. ir ypač XVIII a., dėl vokiečių aukštaičių kalbos įtakos žodžiai suaukštaitinami, ypač rašyboje. XVIII a. dėl padaugėjusių atsikėlėlių iš vokiečių aukštaičių kalbos ploto atsirado daugiau žodžių su priebalsiais *š*. Tačiau tarmėse išliko ir *s*.

Skoliniuose yra išlikęs senasis vokiečių kalbos priebalsių junginys *sk*, pvz.: *skỹvis* "lėkštė" (N, K, TP 1880, 42, LC 1879, 38, Rsn, Kin, Prk, Krg, Klp), *skỹvas* (Prk, Klp), *skỹvé* (K, Rtr, NdŽ, KŽ), plg. v.v.ž. *schw* "t.p." (ME IV 50); *skiñdelis/skindelỹs* "malksna, skiedros stogui dengti" (Rytų Prūsijos lietuvių žodynuose nuo XVII a., Adm, Skp, Grž, Krč, Vb, Vks, Gr, Kdl), *skiñdulis* (R II 94, MŽ II 123, N, K, NdŽ, KŽ), *skiñdelius* (SD63, N, K, Ndž, Sut, I, KŽ), plg. v.v.ž. *schindele* "t.p." (ME IV 41); *skiñkis* "prastas, silpnas alus, gira" (Lex 74a, C II 412, Q 442, R II 305, MŽ II 409, N, LsB 285, K, K. Donel, Jn), plg. v.v.ž. *schenkebêr* "alus, kurį dovanoja" (Mnd W); *skutûlė* "medinis indas su antvožu sviestui, varškei ar kt. įsidėti" (K, NdŽ, S. Dauk., KŽ), *skûtulas* (NdŽ, Kos 210 (Šl), KŽ), plg. v.v.ž. *schuttel* "t.p.", v.ž. *scutala* (Alm); *skāpas* "spinta" (N, /K/, KŽ, Klp), *skāpis* (Klp, Kin), *skāpė* (BzF 169, KŽ, Šlu, Klp, Sg, Prk.), plg. v.v.ž. *schap(-pp-)* "t.p." (Schwers 106). Tačiau yra ir vėlesnių tos pačios reikšmės žodžių su garsu *š*, pvz.: *šiñdelis* (K I 274, LC 1887, 21), *škutûlė* (Mžš).

Senasis vokiečių kalbos garsų junginys *sk* vokiečių aukštaičių kalboje maždaug nuo XII–XIII a. virto garsu *sch* /š/. Vidurinės vokiečių žemaičių kalbos raštuose apie 1500 m. vartojamas *sk* šalia *sch* /š/. XVI a. pabaigoje G. Rollenhagenas leidinyje "Niederdeutsches Jahrbuch" priekaištavo vestfalams, kad jie negalį ištarti garso *š*. Tuo remiantis daroma išvada, kad Magdeburgas ir Brandenburgo sritis jau XVI a. tarė garsą *š*, sutampantį su vokiečių aukštaičių kalbos garsu. Šis *š* buvo duslus palatalinis garsas, šviesesnis už *s*. Kai kuriose vokiečių žemaičių tarmėse žodžio pradžios *sk* dar yra išlikęs (Lasch § 334).

Minėti duomenys rodo, kad vokiečių kalboje būta gretiminių variantų su priebalsiais *s* ir *š*. Lietuvių kalbos skoliniai su garsais *s* ir *š* yra kilę iš skirtingų vokiečių kalbos tarmių. Skoliniai su *s* prieš priebalsius daugiausia atėjo

iš vokiečių žemaičių tarmių ir yra senesni, o su š — iš vokiečių aukštaičių tarmių arba iš suaukštaityntų žemaitiškų žodžių ir yra vėlesni.

Variantai su s ir z. Lietuvių kalboje esama variantų su žodžio pradžios garsais s ir z prieš balsius, pvz.: *supà* "sriuba" (N, K, Rtr, KŽ), *sùpė* (R II 347, MŽ II 464, N, KŽ) ir *zupà* (K), *zùpė* (KŽ, žemaičių tarmėse), plg. n.v.a. *Suppe* "t.p."; *sāksas* "Saksonijos gyventojas" (N, K, NdŽ, Rtr) ir *zāksas* (B 1032, K), plg. n.v.a. *Sachse* "t.p."

Prūsijos vokiečių kalboje priebalsiai s ir z šioje pozicijoje irgi buvo tariami, plg. *salwī*, *zawwīj* bot. "šalavijas"; *sip*, *zīp* "mulas" (Alm(PrW)). Vakarų germanų priebalsis s buvo duslus, tačiau vokiečių žemaičių žodžio vidurio s prieš skardųjį priebalsį suskardėjo. Šiandien jis iš dalies yra skardus ir žodžio pradžioje prieš balsį (Lasch § 329). Taigi žodžiai su s galėtų būti senesni, kilę iš v.ž. dialektų. Tačiau pietinių ir vidurio Vokietijos tarmių priebalsiams skardumas nebuvo būdingas (Paul I 343). Todėl galima teigti, kad skoliniai su s ir z tikriausiai kilo iš skirtingų vokiečių kalbos tarmių, vadinasi vok. z nėra virtęs liet. s.

Variantai su s ir c. Raštuose ir tarmėse pasitaiko germanizmy variantų su priebalsiais s ir c, pvz.: *dýselis/dyselýs* "rodiklis, gražulas" (Rytų Prūsijos lietuvių žodynuose nuo XVII a., vakarų aukštaičių ir žemaičių tarmėse) ir *dýcelis* (BzF, KŽ), *dycelē* (Šlu), *dýcelé* (Prk, Plik, Klp, Šlu), *dīcélē* (Klp), plg. v.v.ž. *düssel* "t.p." (Sehwers 27), Rt.Pr. v.ž. *dīsel* (Mitzka 162); *syrupas* "cukraus tirpinys" (Q), *sīrupas* (NdŽ, Adm) ir *cýrupas* (Grg, Šts), *cýrupas* (K), plg. v.v.ž. *sirup*, *sirop* (Sehwers Lw), n.v.a. *Sirup* "t.p." ir Pr.vok. *Zirop* "t.p." (Fr 495); *svikis* "volė, statinės kamštis" (S.Dauk., J, KŽ, Yl, Lc, Mžk, Prk, Štk) ir *cvikis* (KŽ, Jnš, Grž, Krš), *čvikis* (Šl), plg. v.v.ž. *swick* (ck) (Sehwers 128) ir Rt.Pr.vok. *zwicke* (Alm(PrW)).

Taigi, kaip rodo pavyzdžiai, skoliniai su s ir c garsais atėjo turbūt iš skirtingų vokiečių dialektų, su s — iš vokiečių žemaičių, o su c — iš Prūsijos vokiečių aukštaičių.

Variantai su š ir ž. Esama skolinių su priebalsiais š ir ž, pvz.: *šiūrštas* "prijuostė" (Bb 1 Moz 3, 7, MŽ, N, K, KŽ, Jms), dem. *šiūrštelis* (RD 12, KlvD 249) bei plačiai paplitęs *žiūrštas*, plg. Pr.vok. *šoršt*, *šęřšt* "t.p." (Alm(PrW)); *šveñgelis* "vežimo brankto pavadinimas" (Klp, Šlu) ir *žveñgelis* (Vgr, Akm, Žml), plg. n.v.a. *Schwengel* "prietaisas, kuris siūbuoja, virpa, sukasi", v.v.ž. *swengel*, n.nl. *zwengel* (Kluge 692). Prūsijos vokiečių kalboje taip pat būta žodžių su š bei ž garsais, plg. *brūšə*, *brūžə* "šėlti, užti, šniokšti" (PrW 845); Pr.v.ž. *brōšər*, *brāžer* (Klp), *Bratscher* "plepys, pagyrūnas" (PrW 766).

Variantai su š ir č. Taip pat aptikta skolinių su garsais š ir č, pvz.: *šėrė* "ratelio sparnas" (Rytų Prūsijos lietuvių žodynuose nuo XVIII a., vartojamas tarmėse (Klp, Krtn, Pln, Dr, Kal, Šlu, Ms, Skd, Šl, Tl/.../)) ir *čėrė* (Klp), plg. Rt.Pr.vok. *šėre* "t.p." (Alm(PrW)); *šarpūoti* "aštrinti, smailinti" (N, K, NdŽ, KŽ, J, Klp) ir *čerpyti* "smailinti" (J), plg. n.v.a. *schärfen* "t.p."; plg. aukščiau minėtus Pr.v.ž. *brōšər* ir *Bratscher*.

Kadangi Prūsijos vokiečių kalboje būta variantų su priebalsiais *š* ir *ž*, *š* ir *č*, skoliniai su šiais garsais į lietuvių kalbą galėję patekti iš Prūsijos vokiečių kalbos tarmių.

Variantai su *z* ir *ž*. Randama variantų su priebalsiais *z* ir *ž*, pvz.: *zāk(a)s* "maišas" (PVG 239 (1765), B 543) ir *žāk(a)s*¹ (Rytų Prūsijos lietuvių raštuose nuo XVIII a., Klp, Šlu), plg. n.v.a. *Sack* "t.p."; *zogas* "pjūklas" (B 136, R, MŽ, N, K, NdŽ, KŽ), *zoga* (B 1033, N, NdŽ, KŽ) ir *žiogas* (Q, R, MŽ, KŽ, Graž, Dbč, Gdl, Lzd, Mrk, Pjv), *žioga* (KŽ), plg. Pr.vok. *zōge* "t.p." (Alm(PrW)), v.v.ž. *sage* (ME IV 695). Priebalsiai *z* ir *ž* gali būti taip pat žodžio viduryje, pvz., *kézas* "sūris, varškė" (Lex 53, Q 292, B 880) ir *kézas* (Rytų Prūsijos lietuvių raštuose nuo XVII a., J, Kv, Snt, Skr, Bt, Ar), plg. Rt.Pr.vok. *kêz* "sūris" (Mitzka 129), Pr.vok. *kêš* "t.p." (Alm(PrW)).

Prūsijos vokiečių kalbos žodžio galo *s* daiktavardžiuose ir būdvardžiuose po balsio buvo žvarbusis garsas (Fr II 240–241). Senojoje geminatoje ir senajame žodžio gale Rytų Prūsijos vokiečiai žemaičiai tarė duslų garsą, o naujajame žodžio gale — paprastai skardų garsą, plg. *yas* "gatvė", *rôz* "rožė" (Mitzka 162). Prūsijos vokiečių kalboje būta žodžių su priebalsiais *z* ir *ž* ne tik žodžio gale, bet ir pradžioje, pvz.: *brīz*, *brīž* "brizas, smarkus vėjo gūsis" (PrW 807), *zok*, *žok* "puskojinė", *zēle*, *žēle* "(pakinktų) diržas, plėškė" (Alm(PrW)). Apie Rytų Prūsijos vokiečių žemaičių kalboje buvusį garsą žiudija ir W. Mitzkos bei O. Natau darbuose pateikti pavyzdžiai, nors skardusis *ž* germaniškuose žodžiuose būdavo retai, daugiausia skoliniuose. W. Mitzkai buvo neaiški Rytų Prūsijos vokiečių žemaičių kalbos garso *ž* kilmė. Jis abejojo, ar šis garsas kilo iš vakarų germanų *sk* ar *s*, ar atsirado dėl lietuvių, lenkų ar prancūzų kalbų įtakos. Kadangi Rytų Prūsijos vokiečių kalboje būta žodžių su priebalsiais *z* ir *ž*, todėl lietuvių skoliniai su šiais garsais galėtų būti atėję iš Prūsijos vokiečių tarmių.

Variantai su *c* ir *č*. Taip pat aptikta skolinių su *c* ir *č* garsais, pvz.: *akcizė* "netiesioginis mokestis prekėms" (PVG 188), *akcizas* (Kp) ir *akčýžė* (C 1175, B 43, MŽ 2, PVG 112, A 1884, 190, N, K), *akčýžia* (K I 37, PVG 341), plg. Pr.vok. *Akzise* "mokestis, ypač už alų, midų, kitus gėrimus" (PrW 104); *ciékis/ciékis* "ženklas; dėmė" (Kel 1881, 183, Mrj, Vdžg, Rdm, Žgč), "prietaisas kam nors ženklinti" (PVG 446, Mrj) ir *čėkis/čiekis* "ženklas" (Rytų Prūsijos lietuvių raštuose nuo XVII a., BsP III 117), "prietaisas kam nors ženklinti" (nuo XVIII a.), plg. Pr.vok. *zēzen* "ženklas" (Alm(PrW)); hibr. *čimernink(a)s* "dailidė" (Rytų Prūsijos lietuvių žodynuose nuo XVII a.) ir *čimerninkas* (C 1054, R II 413, MŽ II 71, N, K, KŽ), plg. n.v.a. *Zimmerer*, *Zimmermann* "t.p." (Alm).

W. Ziesemerio ir H. Frischbiero žodynuose užrašyta vokiškų žodžių su priebalsiais *c* ir *č*, pvz.: *Pritsche* ir *pritze* "narai, gultai", *pratsch* ir *pratz* interj. "staiga" (PrW 771), *Brudergrucz* "košė ordino broliams" (PrW), plg. n.v.a. *Grütze*; *Zetschke* ir *Tschezke* zool. "čivylis (paukštis) *Fringilla can-*

¹ Be to, dar užrašytas skolinys su žodžio pradžios *š*: *šākas* LB 185 (Grl), KŽ.

nabina" (Fr II 414, 492). Kryžiuočių ordino kalboje būta žodžių su *cz /č/* vietoj *n.v.a. z /c/*, pvz.: *herrengrocze, -pelcz, -smalcz* (Ziesemer 115). Vadinasi, jau Rytų Prūsijos vokiečiai tarė garsą *č* vietoj *c*, todėl vok. *c* tikriausiai nėra virtęs liet. *č*.

Kadangi vokiečių dialektuose, ypač Rytų Prūsijos, būta žodžių variantų su priebalsiais *s* ir *š*, *s* ir *z*, *s* ir *c*, *š* ir *ž*, *š* ir *č*, *z* ir *ž* bei *c* ir *č*, manoma, kad lietuvių kalbos skoliniai su šiais garsais galėjo būti kilę iš vokiečių kalbos tarmių.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SANTRUMPOS

- Alm - Alminauskis K. *Die Germanismen des Litauischen. Teil I: Die deutschen Lehnwörter im Litauischen*, K: Šv. Kazimiero d-jos knygynas, 1934.
- Giriūnienė - Giriūnienė S. Fonetišką adaptaciją nemeckich zaimstvojanij v litovskoj pismennosti XVI—XVIII v.v. Vostočnoj Prussii. II. Konsonantizm. — *Kalbotyra* 29(4), 26—31, 1978.
- Kluge - Kluge F. *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. 17. Auflage, Berlin: Walter de Gruyter. & CO, 1957.
- Lasch - Lasch A. *Mittelniederdeutsche Grammatik*, Halle: Verlag von Max Niemeyer, 1914.
- ME - Mūlenbacha K. *Latviešu valodas vārdnīca*. Rediģējis, papildinājis, nobeidzis J. Endzelins, Rīgā: Kultūras fonda izdevums, 1929—1932.
- Mitzka - Mitzka W. *Ostpreussisches Niederdeutsch nördlich vom Ermland*, Marburg: N. G. Elwert'sche Verlagsbuchhandlung, 1919.
- MndW - Schiller K., Lübben A. *Mittelniederdeutsches Wörterbuch*, Münster in Westf: Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, 1931.
- Natau - Natau O. *Mundart und Siedlung im nordöstlichen Ostpreußen*, Königsberg; Berlin: Ost-Europa-Verlag, 1937.
- Paul - Paul H. *Deutsche Grammatik* 1, Halle (Saale): VEB Max Niemeyer Verlag, 1956.
- PrW - Ziesemer W. *Preußisches Wörterbuch*, Königsberg: Gräfe und Unzer, 1935—1944. (PrW) — W. Ziesemerio "Preußisches Wörterbuch" rankraštis, kuriuo pasinaudojo K. Alminauskis.
- PVG - *Prūsijos valdžios gromatos, pagraudenimai ir apsakymai lietuviams valstiečiams*. Sudarė P. Pakarklis, V.: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1960.
- Sehwers - Sehwers J. *Die deutschen Lehnwörter im Lettischen*, Zürich: Buchdruckerei Berichthaus, 1918.
- Sehwers - Sehwers J. *Sprachlich-kulturhistorische Untersuchungen vornehmlich über den deutschen Einfluss im Lettischen*, Berlin: Kommissionsverlag Otto Harrassowitz Wiesbaden, 1953.
- n.nl. — naujoji nyderlandų kalba.
- n.v.a. — naujoji vokiečių aukštaičių kalba.
- Pr. — Prūsijos.
- Rt. — Rytų.
- v.v.a. — vidurinė vokiečių aukštaičių kalba.
- v.v.ž. — vidurinė vokiečių žemaičių kalba.
- v.ž. — vokiečių žemaičių kalba.

Kitos santrumpos tokios pat kaip didžiajame Lietuvių kalbos žodyne.

KONSONANTEN *s* UND *š*, *s* UND *z*, *s* UND *c*, *š* UND *ž*, *š* UND *č*, *z* UND *ž*, *c* UND *č* IN DEN LEHNWÖRTERN AUS DEM DEUTSCHEN

Zusammenfassung

In litauischen alten Schriften und Mundarten gibt es Varianten der Germanismen mit den Konsonanten *s* und *š*, *s* und *z*, *s* und *c*, *š* und *ž*, *š* und *č*, *z* und *ž*, *c* und *č*, z.B.: *spýkéré* und *špýkéré* "Speicher"; *sāksas* und *zāksas* "Sachse"; *dýselis* (*dyselýs*) und *dýcelis*, -*ė* "Deichsel"; *šiūrstas* und *žiūrstas* "Schürze"; *šėrė* ir *čerė* "Schere am Spinnrad"; *zākas* und *žākas* "Sack"; *ciėkis* (*ciėkis*) und *čėkis* (*čėkis*) "Zeichen; Gerät zur Zeichnung".

Die Lehnwörter mit *s* stammen meistens aus den niederdeutschen Mundarten und sind älter, und mit *š* — aus den hochdeutschen Mundarten oder verhochdeutschen niederdeutschen Wörtern und sind jünger. In Lehnwörtern ist die alte deutsche Konsonantenverbindung *sk*, die später zu *š* wurde, erhalten, z.B.: *skāpas*, -*ė* "Schränk"; *skiñdelis*, -*ys* "Dachschindel"; *skývis*, -*as*, -*ė* "Teller"; *skiñkis* "schlimmes, schwaches Bier"; *skutulė*, -*ulas* "Schatulle". Die litauischen Varianten mit oben aufgezählten Konsonanten könnten von den Grundwörtern des Deutschen abstammen, denn in deutschen Dialekten, besonders Ostpreußens, gab es Varianten derselben Lexeme mit erwähnten Konsonanten.